

EDİTÖRYAL

“Ancak her imparatorluk kendisine ve dünyaya diğerlerinden farklı olduğunu, görevinin ise kontrol ve ilhak etmek olmadığını, tam tersine, eğitmek ve özgürleştirmek olduğunu iddia eder.”

Edward Said

15.yy’da Portekiz’in ilk kez doğu Afrika kıyılarındaki ülkeleri egemenliğine alması ile başlatılan sömürge dönemi/ tarihi, Aimé Césaire’in “Bumerang Etkisi”, Frantz Fanon’un “Siyah Deri Beyaz Maske”, Ania Loomba’nın “Üçüncü Dünya”, Marc Ferro’nun “Dünya Hareketi” ya da Edward W. Said’in “Kış Ruhü” gibi betimlemelerle literatürde tartışıldığı gibi, 20.yy sonrasında bağımsızlık hareketleri ile gerek araçları gerekse de çıktıkları itibarıyla güncelliğini korumaktadır. Diğer bir ifadeyle, modernizmle birlikte toplumsal yaşamın kodları değişse de ulus kimliğin inşasında kullanılan metotların değişken bir yapıda olmadığı görülmektedir. Özellikle Afrika kıtasındaki sömürge yönetim yapısı ve devlet inşası kültürü, sadece uluslararası ilişkiler literatüründe değil kamu yönetimi, iktisat, sosyoloji, psikoloji gibi birçok disiplindeki tartışmalarda mercek altına alınmaktadır. En basit şekliyle sömürge faaliyetleri, bir devletin başka bir devleti iradesi dışında kontrol altına almaya çalışması şeklinde ifade edilebilir. Bu türden faaliyetler, iktisadi bir amaçla yapılabileceği gibi kültürel, toplumsal veya siyasi bir amaçla da yapılabilmektedir. Dahası, sömürgeci devletler çoğu zaman birden fazla amaç doğrultusunda da hareket edebilmektedir. İngiliz örneği bu açıdan neredeyse kusursuz bir örnek teşkil etmektedir. Sömürgeleştirdiği devletlerden fiziki olarak çıktığında dahi, o devlette izini bırakması ve daha da önemlisi, oradaki toplumların İngiliz yönetimini “iyi bir yönetim” olarak tanımlaması, tam da bu açıdan dikkate değerdir. İngiliz yönetiminin, sömürgeleştirdiği coğrafyalarda eğitim kurumları (özellikle devlet yöneticisi yetiştiren okullar) açması, amacın sadece iktisadi olmadığının başka bir kanıtıdır. Öte yandan Fransız sömürge hareketleri incelendiğinde, amaçlar açısından önemli ölçüde farklılık ihtiva etmese de yapısal anlamda İngiliz’den tamamen farklıdır. Bir kere Fransız, sömürgeleştirdiği topraklardan ayrıldıkları anda o coğrafyadaki Fransız etkisi de sona erer ya da Fransız okul açmak gibi bir misyonla hareket etmez. Dolayısıyla böylesi bir yönetsel gerçeklik, türdeşleştirme politikalarının sistematüğını de göstermektedir.

Tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda, I. Dünya Savaşı sonrası, Fransa, Birleşik Krallık, İspanya, Belçika ve Portekiz devletleri, sömürgeleştirme hareketlerinde ön sıralarda yer almıştır. Söz konusu hareketler, tarihsel ve mekânsal anlamda çeşitlilik göstermesine rağmen sonuçları açısından benzer yıkıcılığa sahip olmuştur. Avrupa merkezci değerler yüceltilmiş ve Deleuze ve Guattari’nin (1977) sözleriyle ifade edilecek olursa, kapitalizmin iktisadi ve ideolojik temelleri, kapitalist olmayan üretim ve yönetim tarzını parçalayıp dönüştürmesi şeklinde açıklanmıştır. Kapitalizmin kökeninin tarımsal kapitalizm olduğu (Wood’un -1999- iddiasıyla) ön kabulünden hareket edildiğinde, toprakta başlayan dönüşümün, yine toprak (doğal kaynaklar, yer altı ve yer üstü zenginlikler dâhil) temelli olarak, yerelde olan iktisadi ve siyasi yapıyı kökten bir biçimde değiştirdiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, sömürgecilik yönetiminden nesnel alana uzanan paradoksal sistem, bu anlamda kapitalizm ile derinleşmiştir. Batılı metafizik ve ideolojik sistemlerde ve klasik hipotezde olduğu üzere, kapitalizm bütün krizlerine rağmen kendini başka yollar ile yine ve yeniden güçlendirmiştir. Kapitalizm çerçevesinde sömürgecilik ve yönetim meselesi Warren (1980) tarafından da dikkat çekici olmuştur:

Yaygın popülist-liberal kanının aksine, savaş sonrası dönemde Üçüncü Dünya’ya göreli ya da mutlak bir durgunluk hali hakim değildir. Aksine, refah ve üretim güçlerinin ilerleyişinde önemli mesafeler kat edilmiştir (...) Ticarileşmenin hızlı yükselişi, bu yükselişin toplumsal ayrışma bakımından

sonuçları ve ücretli emek saflarının, aile işletmeleri ve (feodal mülkiyet ilişkileri de dahil olmak üzere) serbest meslek karşısında gelişmesi gibi bulgular, Üçüncü Dünya'daki bu canlı ve “tabandan gelen” kapitalist gelişme tablosunun gerçekliğine delalettir (Young, 2001: 74).

Bugünün tüketim dünyasından bakıldığında, örneğin, küresel meta zincirine eklemlenen Çok Uluslu Şirketler'in dünyanın hiçbir yerinde fabrikalarının bulunmaması ve bir tür ağ yapılanması çerçevesinde çevre kapitalist (fason üretimin gerçekleştiği az gelişmiş ülkeler) ülkelere üretim yaptırması ve bunu “marka” adı altında dünyanın her yerinde satabilmesi tam da bu açıdan kapitalizmin kazancıdır. Böylelikle bu türden şirketler, hiçbir değişim maliyetine katlanmadan bütün maliyeti üretimin ve iş gücünün gerçekleştiği ülkelere üstlendirerek, “marka değeri” oluşturabilmektedir. Böyle bir küresel marka standardizasyonu açısından bakıldığında, Nike markası belki de en çarpıcı örnektir. Nike, bugün 30, 433 milyar dolarlık değeriyle yedinci kez üst üste en değerli giyim markası unvanını kazanmayı başarmıştır. İlgili markanın üretiminin parçalı bir şekilde gerçekleştiği taşeron fabrikalarına kazançtan verilen kar payı ise %5'in altındadır.

Üretime içkin göstergelerin dışında, sömürgecilik ve yönetim olgusuna kapitalizmden ulus inşa sürecine ya da sinemadan edebiyata örneklerle rastlamak da mümkündür. 1726 yılında Jonathan Swift tarafından kaleme alınan hiciv türündeki çocuk kitabı (genel kanı böyle bir vurgulama yapsa da esasen kitap, ağır bir politik eleştiridir) “Gulliver’in Gezileri” tam olarak bir sömürge yönetim yapısını anlatmaktadır. Bahse konu olan eserde, 18.yy İngiltere’inde bir doktorun ütöpik yolculuğu ve adalet teması konu edilmekte ve dolaylı olarak İngiltere Krallığı’nın sömürgeci yayılma politikasına birden fazla gönderme yapılmaktadır. Benzer şekilde; Robinson Crusoe, Peter Pan, Alice Harikar Diyarında gibi çocuk masallarında da hümanist bir illüzyon söylemi kapsamında sömürgecilik politikalarından izlere rastlamak mümkündür. Dahası; Aguirre, Tanrının Gazabı (1972), İsyan (1969) ve Zulu (1964) filmleri de İspanyol, Portekiz ve İngiliz sömürge yönetimlerini işlemektedir. Yine, 6 Kasım 2003’te Amerika Birleşik Devletleri Başkanı George Bush, Amerika’nın Irak’a girmesini açıkladığı konuşmasında da sömürgeciliğin dayandığı unsurlar göze çarpmaktadır.

2005 yılının Türkiye’de “Afrika Yılı” ilan edilmesinin ardından Afrika’ya ilişkin çalışmalar ve politikalar Türkiye özelinde de ivme kazanmış ve dergimiz sayısında da söz konusu kitaya dair bilgiler tartışılmıştır. Bu çerçeveden hareketle Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi’nin 2022/2 Sayısı “Sömürgecilik ve Yönetim” ana temasıyla hazırlanmıştır. Dergide bu tema kapsamında gerek teorik gerekse de ülke örnekleri ele alınmıştır. Postkolonyalizm, güvenlik, barış, etnisite, postmodernizm, kimlik ve bağımsızlık gibi sömürgecilik ve yönetimin içsel ve tikel sorunsallarının yanı sıra Burundi, Rusya, Ukrayna, Somali, Ruanda, Bosna, Japonya, Mısır ve Fransa gibi çeşitli ülkelerdeki pratikler etrafında sekiz makele; diğer konular başlığı altında ise iki makale bulunmaktadır.

Bu sayının ana temasına uygun olarak ilk makale, Fadime Gözde Çolak tarafından kaleme alınan “*Afrika Birliği’nin Barış ve Güvenlik Politikasının Sınırları: Burundi Müdahalesi Örneği*” adlı çalışmadır. Çalışma, Afrika Birliği Örgütü’nden Afrika Birliği’ne barış ve güvenlik politikalarını mercek altına almıştır. Teorik zeminini sömürgecilik politikaları ve devletin yeniden inşası üzerine kuran makale, Burundi vakası özelinde bölgesel çaplı barış ve güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler’in konuya ilişkin politikalarına da vurgu yapılmıştır. Dahası, söz konusu çalışma, Birleşmiş Milletler’deki

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE

TÜRKSISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

reform girişimi sonucu ortaya çıkan Afrika Birliği kuruluşu, devlet egemenliğinin aşınmasına sebebiyet verdiği iddiasında bulunmuştur.

Bugünün Rusya- Ukrayna arasındaki tartışmalara ek bilgi ve farklı bir bakış açısı sağlayabilecek potansiyele sahip olan Melih Demirtaş'ın hazırladığı “*Sömürgecilik ve Sömürü: Rusya Üzerine Postmodern Bir Eleştiri*” başlıklı makalede, ulus-devlet yapısının krizlerine ve Rusya özelinde ontolojik- tarihsel pratiklere yer verilmiştir. Dahası, interdisipliner bir bakış açısıyla kaleme alınan makalede, sömürü rejimine ilişkin somut kanıtlar ortaya çıkarılmıştır. Buna ek olarak; sömürgecilik, ulus-devlet ve sömürü temelleri postmodern bir altyapı çerçevesinde sunulmuştur. Teorik ve kavramsal kurgusu yanı sıra Rusya özelinde “yeni bir çağ” olarak adlandırılan sömürü sistemi ile somut gerçekliğe de vurgu yapmıştır.

Sertan Akbaba tarafından kaleme alınan “*Ukrayna Milliyetçiliği: Kimliğini Arayan Bir Ulusun Post-Kolonyalizm Üzerinden Okunması*” başlıklı makalede, Rusya ve Ukrayna arasında devam eden uyuşmazlığın, sömürgecilik pratiklerini anlamlandırma çabasına ulusun yeniden inşası ve olası bir sömürge sonrası yeni rejimin dinamikleri tartışılmıştır. Söz konusu çalışma, milliyetçilik ve postkolonyalizm teorik anlatısına ve tarihsel- bölgesel konumlanışa ek olarak, Rusya ve Ukrayna vakasına dair yaşananları açıklama zemini geliştirmeye çalışmıştır. Konunun şu günlerde hala gündemde kalması da çalışmanın katkısını ispatlar niteliktedir.

Kadir Özköse tarafından incelenen “*Bağımsızlık Coşkusunu Yaşayamadan Kendini Çatışmaların Girdabında Bulan Somali Halkının Dramı*” başlıklı makalede, Somali'nin bağımsızlık mücadelesi ve yaşanan iç savaş üzerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda, ülkedeki yaygın terör, kitlesel göçler, açlık ve yoksulluk gibi zorlu süreçleri konu edinmiştir. Bununla birlikte, Türkiye- Somali ilişkileri de oldukça geniş bir değerlendirme çerçevesine alınmış ve Somali'nin yeniden yapılanması kapsamında atılabilecek somut adımlara yer verilmiştir.

İrem Güldem Karar'ın “*Etnik Temelli Çatışmalara BM Müdahalesi: Ruanda ve Bosna*” başlıklı makalesi, Birleşmiş Milletler'in temel fonksiyonu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda Ruanda ve Bosna- sömürge faaliyetleri önce ve sonrası şeklinde- vakaları özelinde yaşanan nefret ve soykırım ele alınmıştır. Bununla birlikte çalışmada, makaleye konu olan iki ülkenin benzerlik ve farklılıklarına da vurgu yapılmıştır. Ülke pratiklerinin yanı sıra, sömürgecilik meselesi ile yakından ilintili sayılabilecek etnisite ve kimlik kavramlarına da yer verilmiştir. Bütün bu soykırım ve nefret söylemlerinde ise Birleşmiş Milletler'in rolü tartışılmıştır.

Mustafa Yıldız'ın “*Sömürgeciliğin Temel Sebebi: Yanlış Hak ve Güç Arayışı*” başlıklı makalesi, görece daha soyut sayılabilecek hak ve güç kavramları doğrultusunda sömürgecilik meselesine odaklanmıştır. Tarihsel ve kavramsal bir düzlem çerçevesinde işlenen makale, sömürgecilik dönemindeki yanlış hak arayışı ve emperyalist gücü örneklerle analiz etmiştir. Sistematik bir sömürü rejiminin salt yönetimi değil aynı zamanda toplumun dayandığı yazılı olmayan kuralları da dönüştürmesi üzerine vurgu yapılmıştır.

“Koloni Dönemi Yapısı Japon Hükümeti Genel Yönetim Binası Üzerine Kısa Bir Değerlendirme” başlıklı Esengül Artan Danışan imzalı makalede, kentleşme ve sömürgeciliğin mekânsal inşasında Kore yarımadasındaki Kyongbok Sarayı pratikleri ele alınmıştır. Makaleye konu olan bina, nitelikleri gereği önemli bir yönetim binası olarak vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, kültürel ve yönetsel açıdan hegemonik mekânın ifade ediliş biçimine de yer verilmiştir. Çalışmada, Japonya İmparatorluğu'nun Kore'yi sömürgeleştirmesi üzerine ortaya koyduğu sistemsel rejim, bu sembolik bina ile işlenmiş ve egemenlik kavramı da simgelenmiştir.

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ
TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
TÜRKISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

Son çalışma ise Fransız sömürge pratiğine değinerek kültür kavramını ele alıyor. Abdulkadir Aksöz tarafından yazılan “*Biz ve Öteki Arasında Fransa’nın Mısır’ı İşgali ve Kültürel Sömürgecilik*” başlıklı makalede, Fransa’nın Mısır’daki işgalinin- öncesi ve sonrası karşılaştırması bağlamında- toplumsal ve kültürel kodları incelenmiştir. Ayrıca, sömürgecilik meselesi kapsamında tartışılan işgal ve sefer kavramları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmada, Elliott Colla iddiaları üzerinden Mısır’ın özgül durumu açıklanmaya çalışılmış ve Fransa’nın ülkeye girişi ile birlikte sömürgeleşme faaliyetleri ortaya konulmuştur.

Bu sayının genel teması dışında yer alan ve Mustafa Çağatay Aslan tarafından kaleme alınan “*Popülist Radikal Sağ Partilerin Seçim Başarılarında Avrupalılaştırma Sürecinin Etkisinin Yeniden Değerlendirilmesi: 2000- 2010 Orta ve Doğu Avrupa Seçimleri*” başlıklı çalışmada, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri minvalinde sağ partilerin durumu üzerine odaklanılmıştır. Dönemsel bir çalışma biçiminde sunulan makale nitel açıklamaların yanı sıra nicel verilerle, küme- teorik yaklaşım ve muğlak-küme analizi yöntemleriyle sağ partilerin seçim başarılarını incelemiştir. Özellikle Roman nüfusunun yoğunlukta olduğu ülkelerde politika farklılıklarına da dikkat çekilmiştir.

Derginin son bölümünde Robert Papla, Dmitriy Pak & Gulim Ginet tarafından hazırlanan “*Çalışan İyiliği İçin İş- Hayat Dengesi ve Esneklik Rolünün Değerlendirilmesi*” başlıklı makaleyi bulacaksınız. Yönetim psikolojisi bağlamında insan kaynakları yönetimi uygulamaları vurgulanmıştır. Post fordist üretim biçiminin doğal sonucu olan esneklik ve iş-hayat dengesi kavramları detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Böylelikle, iş örgütlenmelerinde çalışan refahının ve yaşam dengesinin korelasyonuna değinilmiştir.

Charles Dickens’tan referansla, günümüzün, “*hem karanlıklar hem de aydınlıklar çağı*” oluşunu bir kez daha anımsayarak, literatüre ve dünya barışına katkısı olacağını umut ettiğimiz “Sömürgecilik ve Yönetim” konulu bu sayının, gerek yerelde gerekse de bölgede, ilgili çalışmaların gelişmesinde etkili olması için geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını temenni ediyorum. Yayın sürecinde özverili katkılarından dolayı derginin editör ve yayın koordinatörlerine, yazarlara ve hakemlik yapan kıymetli meslektaşlarıma içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, Dış İşleri Bakanlığı’mızın değerli mensuplarına katkı ve destekleri için ayrıca teşekkür ediyorum. Hiç şüphesiz böyle bir sayının tarihe kazandırılmasında bana destek olan aileme de teşekkür etmek istiyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Sevil Zengin
Yozgat Bozok Üniversitesi